

Державний торговельно-економічний університет
Кафедра світової економіки

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Суб'єкт середнього підприємництва в міжнародному бізнесі
(на матеріалах Торгово-промислової палати України), м. Київ)

Студента 4 курсу, 14 групи,
спеціальності 292 «Міжнародні
економічні відносини»
спеціалізації
«Міжнародний бізнес»

Нечитайла
Михайла Сергійовича

Науковий керівник
кандидат економічних наук, доцент

Ладиченко
Катерина Іллівна

Гарант освітньої програми
кандидат економічних наук, доцент

Лежельокова
Вікторія Геннадіївна

Київ 2022

Державний торговельно-економічний університет

Факультет міжнародної торгівлі та права Кафедра світової економіки
Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини», спеціалізація
«Міжнародний бізнес»

Затверджую

Зав. кафедри Дугінець Г.В.

«__» _____ 2022 р

Завдання

на випускн^у кваліфікаційну роботу (проект) студентіві

Нечитайла Михайла Сергійовича

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

Суб'єкт середнього підприємництва в міжнародному бізнесі (на матеріалах
Торгово-промислової палати України, м. Київ)

Затверджена наказом ректора від «__» _____ 20__ р. №__

2. Строк здачі студентом закінченої роботи (проекту)

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи (проекту)

Мета роботи (проекту) - визначити теоретико-методичні засади та практичні
аспекти здійснення діяльності суб'єктів середнього підприємництва в
міжнародному бізнесі.

Об'єкт дослідження – процес підприємницької діяльності суб'єктів
міжнародного бізнесу

Предмет дослідження - теоретико-методичні засади та практичні аспекти
розвитку середнього підприємництва в Україні та їх місця у міжнародному
бізнесі.

4. Перелік графічного матеріалу – 4 рисунки та 3 таблиці, 1 додаток.

5. Консультанти по роботі (проекту) із зазначенням розділів, за якими здійснюється консультування:

Розділ	Консультант (прізвище, ініціали)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

б. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (проекту) (перелік питань за кожним розділом)

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

1.1 Поняття та особливості класифікації суб'єктів середнього підприємництва

1.2 Особливості державної та недержавної інституційної підтримки розвитку середнього підприємництва в світі та в Україні

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВОЇ ПАЛАТИ УКРАЇНИ ЩОДО ПІДТРИМКИ СУБ'ЄКТІВ СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

2.1 Тенденції розвитку середнього бізнесу та його вплив на конкурентоспроможність країн світу

2.2 Напрями підтримки суб'єктів середнього підприємництва Торгово-промисловою палатою України

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

7. Календарний план виконання роботи (проекту)

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи (проекту)	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	2	3	4
1	Визначення напрямку дослідження та затвердження теми ВКР	до 20.12.2021	16.12.2021
2	Узгодження плану ВКР з науковим керівником	до 31.01.2022	11.02.2022
3	Подача науковому керівнику на рецензування 1-го розділу ВКР	до 30.04.2022	23.04.2022
4	Подача науковому керівнику на рецензування 2-го розділу ВКР	до 10.05.2022	28.05.2022
5	Подача готової ВКР науковому керівнику	до 20.05.2022	07.06.2022
6	Подача готової ВКР на кафедру	до 30.05.2022	10.06.2022
7	Попередній захист ВКР	за графіком (30.05.– 17.06.2022)	за графіком
8	Захист ВКР	за графіком (20.06 – 30.06.2022)	за графіком

8. Дата видачі завдання « ____ » _____ 20__ р.

9. Керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

Ладиченко К.І. _____

10. Керівник освітньої програми

Лежєцькова В.Г. _____

11. Завдання прийняв до виконання студент

Нечитайло М.С. _____

12. Відгук керівника випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

Випускна кваліфікаційна робота Нечитайла М.С. на тему «Суб'єкт середнього підприємництва в міжнародному бізнесі (на матеріалах Торгово-промислової палати України, м. Київ)» не в повній мірі розкриває тему, носить описовий характер, аналітична частина виконана переважно методом узагальнень.

В першому розділі визначено поняття суб'єкта середнього підприємництва за вітчизняним та європейським законодавством, однак не враховано зміни внесені до класифікації у 2018 р. щодо розмірів граничних показників. Також фрагментарно розкрито деякі особливості інституційної підтримки розвитку середнього бізнесу в розвинутих країнах та країнах, що розвиваються, а також роль ТПП в цих процесах в Україні.

У другому розділі схарактеризовано роль середнього бізнесу в економіці окремих країн світу та визначено проблеми його розвитку в Україні. Разом з тим не наведено рекомендації щодо можливих шляхів вирішення цих проблем. За сайтом ТППУ систематизовано діяльність організації, однак напрями підтримки середнього бізнесу в умовах війни між Україною та Росією не визначено.

Робота не розкриває у достатньому обсязі заявлені у вступі завдання. Автором не проведено аналітичної роботи, хоча опрацьована доволі актуальна джерельна база. Висновки до роботи не відповідають результатам дослідження та є доволі поверхневими. Оформлення роботи відповідає вимогам. Випускна кваліфікаційна робота Нечитайла М.С. розкриває обрану тему у достатньому ступені для того, щоб бути рекомендованою до публічного захисту й заслуговує мінімальної позитивної оцінки.

Керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

Ладиченко К.І. 09.06.2022

(підпис, дата)

13. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу (проект)

Керівник освітньої програми _____

В.Г. Лежєпєокова

(підпис, прізвище, ініціали)

Завідувач кафедри _____

Г.В. Дугінець

(підпис, прізвище, ініціали)

« _____ » _____ 20 _____ р.

АНОТАЦІЯ

Нечитайло Михайло Сергійович. Суб'єкт середнього підприємництва в міжнародному бізнесі (на матеріалах Торгово-промислової палати України, м. Київ).

Випускна кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини» спеціалізації «Міжнародний бізнес», Державний торговельно-економічний університет, 2022.

Випускна кваліфікаційна робота містить теоретико-методичний і практичний аналіз напрямів розвитку суб'єктів середнього підприємництва в міжнародному бізнесі.

Під час дослідження проведено аналіз напрямів підтримки суб'єктів середнього підприємництва Торгово-промисловою палатою України.

У результаті проведеного дослідження було зроблено висновки щодо того, що середній бізнес реалізує безпосередній вплив на економічну кон'юнктуру країни через множинні трансмісійні канали — як на рівні індивідуумів, що приймають відповідні рішення, пов'язані з бізнес діяльністю, так і на рівні фірми, й на макрорівні.

Ключові слова: середній бізнес, фінансова підтримка, міжнародний бізнес, суб'єкти підприємництва в міжнародному бізнесі.

ANNOTATION

Nechitaylo Mykhailo Serhiiovych. Subject of medium business in international business (based on the materials of the Chamber of Commerce and Industry of Ukraine, Kyiv).

Final qualifying paper for a bachelor's degree in specialty 292 "International Economic Relations" specialization "International Business", State University of Trade and Economics, 2022.

The final qualifying paper contains theoretical, methodological, and practical analysis of areas of development for medium-sized businesses in international business.

During the study, an analysis of the areas of support for medium-sized businesses of the Chamber of Commerce and Industry of Ukraine.

As a result of the study, it was concluded that the medium-sized businesses have a direct impact on the economic situation in the country through multiple transmission channels - both at the level of individuals who make appropriate decisions related to business activities, and at the level of firms, and at the macro level.

Keywords: medium-sized business, financial support, international business, business entities in international business.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	5
1.1 Поняття та особливості класифікації суб'єктів середнього підприємництва	5
1.2 Особливості державної та недержавної інституційної підтримки розвитку середнього підприємництва в світі та в Україні	8
Висновки до розділу 1	14
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВОЇ ПАЛАТИ УКРАЇНИ ЩОДО ПІДТРИМКИ СУБ'ЄКТІВ СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	16
2.1 Тенденції розвитку середнього бізнесу та його вплив на конкурентоспроможність країн світу	16
2.2 Напрями підтримки суб'єктів середнього підприємництва Торгово-промисловою палатою України	20
Висновки до розділу 2	27
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	31
ДОДАТКИ	35

ВСТУП

Актуальність теми. Конфігурація ринкової системи господарювання в Україні пов'язана зі збільшенням підприємницької активності у всіх галузях економіки. Неупереджена потреба регулювання підприємництва нині в Україні спричинена цілями економічної політики, спрямованої на здобуток сталого піднесення держави й її регіонів, забезпечення постійного зростання показників, що визначають масштаб добробуту життя населення держави, зокрема активною конфігурацією ринкових відносин; активізацією підприємницької роботи; забезпеченням звичайних умов функціонування підприємницьких структур; підтримкою насиченню ринку товарами і послугами; забезпеченням стабільності економічного розвитку окремих територій.

Вітчизняні науковці Р. О. Мірошник, У. О. Прокоп'єва зацікавлені процесами становлення малого та середнього бізнесу в Україні, особливостям його розвитку в економічній, політичній та соціальній площинах розвитку країни, визначають основні причини повільного розвитку малого та середнього підприємництва в Україні, а також окреслюють перспективи їхнього подальшого функціонування. З огляду на велику кількість досліджень та статей щодо діяльності малих та середніх підприємств, ці питання залишаються актуальними та потребують подальшого дослідження

Об'єктом дослідження являється процес підприємницької діяльності суб'єктів міжнародного бізнесу

Предметом дослідження являється теоретико-методичні засади та практичні аспекти розвитку середнього підприємництва в Україні та їх місця у міжнародному бізнесі.

Мета роботи - визначити теоретико-методичні засади та практичні аспекти здійснення діяльності суб'єктів середнього підприємництва в міжнародному бізнесі.

Відповідно до мети було поставлено завдання:

- розкрити поняття та визначити особливості класифікації суб'єктів середнього підприємництва;
- схарактеризувати особливості державної та недержавної інституційної підтримки розвитку середнього підприємництва в світі та в Україні;
- проаналізувати тенденції розвитку середнього бізнесу та його вплив на конкурентоспроможність країн світу;
- розробити напрями підтримки суб'єктів середнього підприємництва Торгово-промисловою палатою України.

Методи дослідження. Досягнення поставлених завдань здійснюється за допомогою таких методів дослідження як: економіко-статистичний, системний, розрахунково-конструктивний, монографічний та ін.

Інформаційною базою дослідження слугували праці вітчизняних та зарубіжних вчених з питань роботи суб'єктів господарської роботи, закони України та інші нормативні акти за тематикою роботи.

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновку, списку використаних джерел. У роботі 3 табл., 4 рисунки, 1 додаток.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

1.1 Поняття та особливості класифікації суб'єктів середнього підприємництва

Станом на сьогоднішній день, переважна більшість розвинених держав світу, здобули вагомих успіхів в соціально-економічному розвитку, завдячуючи цілеспрямованій й виваженій державній політиці, що спрямована на підтримку й розвиток середніх підприємств, що вважаються рушійною силою будь-якої економіки [1, с. 58].

Важливо зазначити, що суб'єкти малого та середнього підприємництва (далі МСП) складають майже 99 % всіх підприємств у Європейському Союзі тим самим забезпечуючи більше ніж половину робочих місць у країнах ЄС [2, с. 33].

Одночасно визначення та класифікація МСП в Європейському Союзі та в Україні має вагомим практичне значення з метою доступу до фінансування й програм підтримки ЄС.

Рис. 1.1 Класифікація підприємств в Україні

Джерело: [3, с. 848]

Загальне поняття, категорії та види суб'єктів малого і середнього підприємництва в Європейському Союзі визначені в положеннях Рекомендації Європейської комісії від 6 травня 2003 року [8] (далі Рекомендація).

Так, відповідно до ст. 1 Рекомендації [8] суб'єкт господарювання – це будь-який суб'єкт, що здійснюють господарську діяльність, незалежно від його правової форми. Це, зокрема, також стосується самозайнятих осіб й сімейних підприємств, котрі займаються ремісничими й іншими видами діяльності, а також товариств або асоціацій, що регулярно здійснюють господарську діяльність.

Таким чином визначення «суб'єкт господарювання» в ЄС охоплює собою досить широке коло суб'єктів, котрі здійснюють господарську діяльність. Так, крім безпосередньо підприємств, підприємствами вважаються також самозайняті особи, сімейні підприємства, товариства й асоціації, що регулярно здійснюють господарську діяльність.

В Україні суб'єкт господарювання визнається організаційною формою господарювання і законодавчим визначенням «суб'єкт господарювання» охоплюються насамперед суб'єкти господарювання, створені компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування.

Закотворець, указуючи на пріоритет створення підприємств державними органами або органами місцевого самоврядування, обережно згадує також «інших» суб'єктів, котрі можуть бути засновниками підприємств.

Відповідно до ст. 62 Господарського кодексу України (далі ГК) зазначено, що Суб'єкт господарювання – самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами з метою задоволення суспільних й особистих потреб методом систематичного реалізації виробничої, науково-дослідної, торговельної й іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому цим Кодексом й іншими законами [14].

Важливо зазначити, що малий і середній бізнес являється підґрунтям економіки держави. Підприємства різних видів, а також фізичні особи-підприємці (ФОПи) здійснюють соціальну функцію - створення робочих місць для населення і професійне навчання. Малий бізнес – мобільний, швидко реагує на потреби і зміни ринку, являється прибутковим, пропонує унікальні товари та послуги. Малий та середній бізнес, індивідуальне підприємництво – це створення нових робочих місць, а також альтернатива найманій праці. Піднесення малого та середнього бізнесу являється дуже важливим для формування середнього класу суспільства [9, с. 848]

В випадку, якщо у ЄС суб'єкт господарювання характеризується через реалізації господарської діяльності, то в Україні законодавець визначає разом з тим й ціль створення підприємств, а саме: задоволення передусім суспільних, а згодом й особистих потреб. Подібним чином, спільною об'єднуючою ознакою визначення підприємства у ЄС та Україні являється реалізація господарської діяльності.

Розбіжності у визначенні підприємства, полягають в більш широкому колі суб'єктів-підприємств, котрі здійснюють господарську діяльність у ЄС порівняно із колом таких суб'єктів в Україні.

У положеннях ст. 2 Рекомендації [8] сформовано наступні категорії суб'єктів підприємництва у ЄС: суб'єкти малого підприємництва, суб'єкти середнього підприємництва та суб'єкти мікро-підприємництва (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Визначальні характеристики для мікро, малих і середніх підприємств в ЄС

Категорія підприємства	Чисельність співробітників, осіб	Річний оборот, млн євро	Річний баланс, млн євро	Кількість МСП у ЄС, 2021 р. (у тисячах)
Мікропідприємство	1–9	2	2	23 323, 9
Мале підприємство	10–49	10	10	1 472, 4
Середнє підприємство	50–249	50	43	235, 67

Джерело: [23; 24]

Відповідно, до категорії суб'єктів середнього підприємництва відносяться підприємства, на яких працює менше 250 чоловік та котрі мають річний оборот, що не переважає 50 млн. євро й/ або загальний річний баланс, що не переважає 43 млн. євро. В той час як суб'єктом мікро-підприємництва являється суб'єкт господарювання, де працює менше 10 осіб, а річний оборот й/або загальна річний баланс не перевищує 2 млн. євро.

Варто наголосити, що суб'єкт у якому 25 % та більше капіталу або права голосу контролюється державним органом, не визнається МСП.

В Україні, термін «суб'єкти середнього підприємництва» вживається у значенні, наведеному у ГК [14]. Так відповідно до ч. 3 ст. 55 Господарського кодексу України суб'єкти господарювання, залежно від кількості працюючих і доходів від будь-якої діяльності за рік, можуть належати до суб'єктів малого підприємництва, у тому числі до суб'єктів мікро-підприємництва, середнього або великого підприємництва.

1.2 Особливості державної та недержавної інституційної підтримки розвитку середнього підприємництва в світі та в Україні

Торгово-промислова палата України (ТПП України) - недержавна неприбуткова самоврядна організація, яка на добровільних засадах об'єднує юридичних осіб та громадян України, зареєстрованих як підприємці, а також їх об'єднання.

Її мета створення в Україні розвиненого та конкурентоспроможного на світових ринках вітчизняного бізнесу.

Розвиток палатівського руху в незалежній Україні ознаменувався прийняттям 2 грудня 1997 року Закону «Про торгово-промислові палати в Україні». За роки свого існування система торгово-промислових палат довела свою ефективність у підтримці бізнесу. До регіональної структури торгово-промислових палат входять центральна ТПП України та 25 регіональних ТПП. Сьогодні система Палат об'єднує в своїх рядах близько 8 тис. членів. Більше

1000 представників бізнесу з усіх куточків нашої країни щодня отримують професійні консультації та допомогу експертів торгово-промислових палат в самих різних напрямках.

Палати надають практичну допомогу підприємцям у проведенні торговельно-економічних операцій на внутрішньому та зовнішньому ринках, сприяють розвитку експорту українських товарів та послуг, для чого надають своїм членам широкий спектр професійних послуг, в тому числі консультаційних з питань зовнішньої торгівлі та оцінки ринків, проводять незалежну експертизу товарів, здійснюють оцінку рухомого і нерухомого майна, нематеріальних активів, надають послуги з штрихового кодування товарів, патентно-ліцензійні послуги, оформляють документацію з метою забезпечення захисту прав на інтелектуальну власність тощо.

Палати надають українським та іноземним підприємцям ділову та юридичну інформацію, організовують семінари, конференції, виставки в Україні і за кордоном, забезпечують ділові переговори з економічних питань.

ТПП України уповноважена видавати сертифікати про походження товарів і карнети АТА, засвідчувати обставини форс-мажору, а також торговельні і портові звичаї, заведені в Україні. На базі ТПП України діють Міжнародний комерційний арбітражний суд, що отримав широке визнання в світі, Морська арбітражна комісія, Третейський арбітражний суд.

При Палаті функціонують галузеві комітети підприємців, які проводять незалежну експертизу нормативно-правових актів, що регулюють підприємницьку та зовнішньоекономічну діяльність, а також експертизу з питань, що стосуються прав та інтересів підприємців, готують від імені членів Палати пропозиції органам державної влади щодо їх вдосконалення.

ТПП України має своїх 70 представників в 56 країнах світу, підписану 174 міжнародних угоди про співпрацю з іноземними партнерськими організаціями. Виступає засновником і координатором 45 двосторонніх ділових рад.

85% членів Палати - малий і середній бізнес, 15% - великі компанії, в тому числі ВАТ «Укрнафта», ВАТ «Запоріжсталь», ТОВ «Метінвест Холдинг», ВАТ «Турбоатом», АТ «Мотор-Січ», ДП «Антонов» та інші.

Серед членської спільноти Палати - понад 60 бізнес-асоціацій країни: Українська асоціація якості, Українська асоціація підприємств легкої промисловості «Укрлегпром», Асоціація турецького бізнесу в Україні TUID [30].

Середній бізнес являється головною складовою економіки держави. Середні підприємства, а також фізичні особи-підприємці (ФОПи) здійснюють соціальну функцію, а саме – формування робочих місць для населення та професійне навчання.

Середній бізнес, індивідуальне підприємництво – це створення нових робочих місць, а також альтернатива найманій праці. Піднесення середнього бізнесу являється досить важливим з метою формування середнього класу суспільства [9, с. 848].

Метою державної політики у сфері розвитку середнього підприємництва в Україні зображено на рис. 1.3.

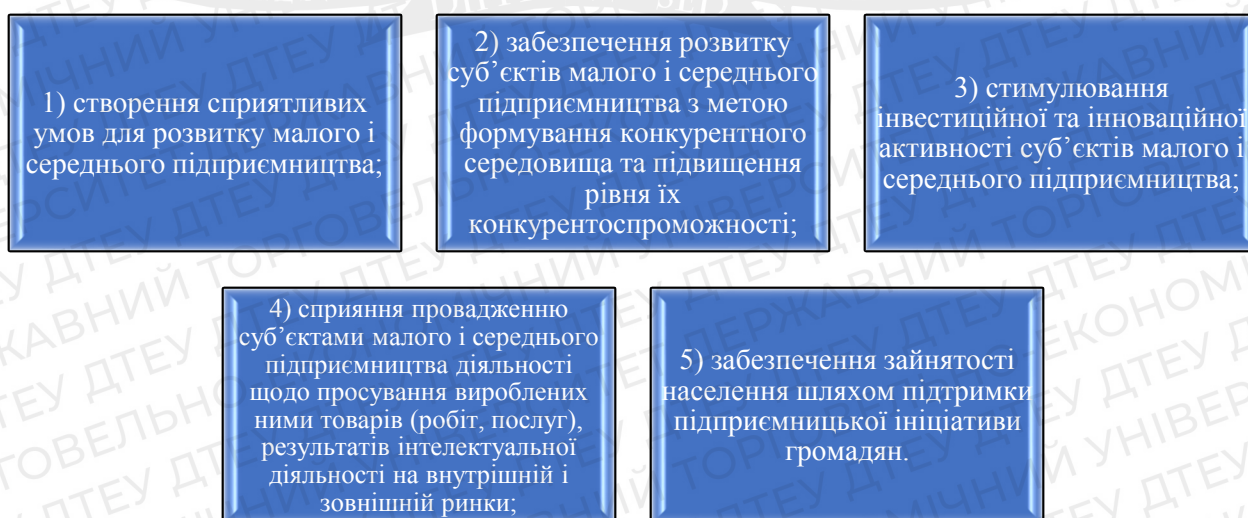

Рис. 1.3 Державна підтримка у сфері розвитку середнього підприємництва в Україні

Джерело: [2]

У країнах-членах Європейського Союзу суб'єкти малого та середнього підприємництва зайняті в оптовій та роздрібній торгівлі, харчовій промисловості, будівництві, ділових стратегічних послугах, готельному, ресторанному та туристичному бізнесі. Відносно розвитку малого та середнього підприємництва урядові структури ЄС також проводять зважену державну політику, яка враховує галузеві та регіональні особливості розвитку та функціонування цього сегменту економіки.

Головними цілями наддержавного рівня в ЄС є зміцнення єдиного внутрішнього ринку, інтернаціоналізація підприємницької діяльності на рівні окремих її суб'єктів шляхом залучення підприємств до електронної комерції, активізація процесів створення та впровадження інновацій, спрощення процедур для створення нових підприємницьких структур. На державному рівні політика ЄС спрямована на усунення перешкод ефективного функціонування суб'єктів підприємництва.

У сфері прямого оподаткування в ЄС встановлено пільгове оподаткування прибутку суб'єктів підприємництва. Так, наприклад, у Великобританії податок на прибуток малих та середніх підприємств складає 25% проти 35% для решти підприємств, у Нідерландах – 40% проти 50%. Досить часто підприємства малого та середнього бізнесу можуть бути звільнені від податку на прибуток протягом певного періоду, наприклад, для заохочення інвестицій у наукові дослідження та новітні технології.

Слід також відмити, усунення подвійного оподаткування для дочірніх компаній.

Одним з пріоритетів політики підтримки суб'єктів підприємництва у ЄС є підвищення інноваційної активності малого та середнього підприємництва. Це є одним з найважливіших чинників підвищення конкурентоспроможності цих підприємств.

На сучасному етапі від персоналу підприємств малого та середнього бізнесу вимагають високої професійної підготовки та постійного підвищення кваліфікації. Тому зростання освітнього рівня та ділової культури

найманого працівника стає необхідною умовою збереження робочого місця. У більшості країн-членів ЄС в школах та університетах були запроваджені спеціальні програми для сприяння формуванню та розвитку підприємницьких навичок. Також увага приділяється перепідготовці кадрів та підвищенню їх кваліфікації, враховуючи потреби суб'єктів підприємництва.

Програми підготовки кадрів для середнього підприємництва фінансуються декількома програмами ЄС, у тому числі, за рахунок Європейського соціального фонду та програми «Леонардо да Вінчі». У країнах Європи діє мережа навчальних та консультаційних центрів, мета яких надання допомоги суб'єктам підприємництва у розробці їх стратегії в умовах єдиного європейського ринку. В розвинутих регіонах функціонують центри підприємництва та інновації, які спрямовані на стимулювання розвитку місцевих підприємств малого та середнього бізнесу та сприянню поширення технологічних інновацій.

У 1999 р. в ЄС з'явилися програми залучення суб'єктів підприємництва до електронного світу. Електронна торгівля дає малим та середнім підприємствам можливість для збільшення своєї присутності на національних та світовому ринках. Так, у Нідерландах дві третини підприємств малого та середнього бізнесу мають доступ до Інтернету та використовують інструменти електронної торгівлі, зокрема, банківські трансакції, а також електронну логістику та бухгалтерський облік. Таким чином, в ЄС проводиться активне регулювання діяльності суб'єктів підприємництва, особливо підприємств малого та середнього бізнесу, з використанням форм та методів, що враховують потреби європейської економічної інтеграції.

На відміну від розвинутих країн, країни що розвиваються або країни з перехідною економікою мають набагато менше ресурсів для фінансування підтримки підприємництва і здійснюється вона в умовах, коли процес створення сприятливого підприємницького середовища ще далеко від завершення. Реаліями для цієї групи країн виступає висока корупція, нерозвиненість державних і суспільних інститутів захисту прав суб'єктів

підприємництва, велика тіньова економіка, низький рівень життя населення тощо.

Усі вищезазначені фактори, що перешкоджають нормальному функціонуванню всіх підприємницьких структур, особливо малому та середньому підприємству, характерні і для України. У зв'язку з цим методи підтримки малих і середніх підприємств у країнах, що розвиваються і країнах з перехідною економікою мають великий інтерес для системи державної підтримки малого підприємництва, що формується в Україні. Тому доцільно визначити особливості розвитку малого бізнесу у країнах, що розвиваються

Так, у Бразилії провідною спеціалізованою організацією, що координує і фінансує численні програми адресної підтримки малих підприємств є Бразильська служба підтримки мікро- і малих підприємств (SEBRAE). Фінансування Служби здійснюється не прямо з бюджету країни, а через Національний інститут соціального страхування Міністерства соціального захисту і праці.

Кошти для фінансування складаються з відрахувань у розмірі 0,3% від відповідного соціального збору, базою для нарахування якого служить фонд заробітної плати на підприємствах. Далі вони розподіляються по регіональним підрозділам служби та використовуються для підтримки на місцях.

Середній бізнес в Україні за даними Державної служби статистики за 2021 рік налічував 16057 підприємств, чи 4,4 %. Середній бізнес найбільше зосереджений у таких видах економічної діяльності: промисловість – 4691 од.; сільське, лісове та рибне господарство – 2533 од.; оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 2714 од., а найменше – у сфері освіти – 54 од. [4].

Розглянемо стан діяльності підприємств України впродовж 2020–2021 рр. Дані діяльності малих, середніх та великих підприємств в Україні представлено у табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Показники діяльності малих, середніх та великих підприємств в Україні за 2020–2021 рр.

Показники	Роки					
	2020*	2021*	2020*	2021*	2020*	2021*
	Великі підприємства		Середні підприємства		Малі підприємства (в т. ч. мікропідприємства)	
Кількість зайнятих працівників у суб'єктів господарювання, осіб	2100900	2174301	2913622	3114176	4256753	4973347
Кількість найманих працівників у суб'єктів господарювання, осіб	2160883	2174287	2891011	3142867	3763277	3793166
Частка підприємств, що отримали прибуток, %	72,7	73,6	74,2	75,4	73,1	72,2
Частка підприємств, що отримали збиток, %	27,3	26,4	25,8	24,6	26,9	27,8

* Без урахування результатів діяльності банків, бюджетних установ, тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело: [4]

Отже, відповідно до даних табл. 1.2, вбачаємо, що кількість зайнятих працівників (штатні, позаштатні та неоплачувані працівники) великих, середніх та малих підприємств становила відповідно 2100900 ос., 2623807 ос., 4256753 ос. у 2020 році. В 2021 році кількість зайнятих працівників великих, середніх та малих підприємств становила відповідно 2174301 ос., 3114176 ос. та 4973347 ос. Частка підприємств за даними Державної служби статистики в Україні, що отримали прибуток у 2021 році, була такою: великі підприємства – 73,6 %, середні підприємства -75,4 %, малі підприємства – 72,2 %. Частка підприємств, що отримали збиток у 2021 році, становила: великі підприємства – 26,4 %, середні підприємства – 24,6 %, малі підприємства 27,8 %. Отже, можна зробити висновок, що в середньому кожне четверте підприємство (велике, середнє чи мале) в Україні є збитковим.

Висновки до розділу 1

Станом на сьогоднішній день, переважна більшість розвинених держав світу, здобули вагомих успіхів в соціально-економічному розвитку,

завдячуючи цілеспрямованій й виваженій державній політиці, що цілеспрямована на підтримку й розвиток середніх підприємств, що вважаються рушійною силою будь-якої економіки.

Подібний чином, порівняльний аналіз правового забезпечення МСП в Європейському Союзі та Україні в контексті вироблення практичних рекомендацій, цілеспрямованих на забезпечення досягнення поступової сумісності чинного й майбутнього українського законодавства з правовою системою Європейського Союзу, видається доцільним та достатньо актуальним.

У 2021 році за даними Державної служби статистики в Україні було зареєстровано 355877 підприємств. Зокрема, було 446 великих підприємств, або 0,1 % всієї структури; середніх підприємств було 16057, або 4,4 % всієї структури; малих підприємств було 339374, або 95,5 % всієї структури, з них 292772 мікропідприємства, або 82,3 % всієї структури.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВОЇ ПАЛАТИ УКРАЇНИ ЩОДО ПІДТРИМКИ СУБ'ЄКТІВ СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

2.1 Тенденції розвитку середнього бізнесу та його вплив на конкурентоспроможність країн світу

Доцільно зауважити, що в Україні протягом останніх шести років (від 2014 року) проводиться підтримує малий та середній бізнес Міністерство економічного розвитку і торгівлі (з 29 серпня 2019 року перейменоване на Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України). Окрім того, в 2013 році в Україні розробила Концепцію Загальнодержавної програми сприяння середнього підприємництва на 2014–2024 роки для рішення питань розвитку бізнесу [21, с. 63].

Подібна програма допускає запровадити в Україні нові різновиди фінансової державної підтримки для малого та середнього бізнесу, а саме: часткову компенсацію процентних ставок за кредитами, які надаються під бізнес-проекти, компенсацію лізингових платежів; очікуватиметься розширення програми мікрокредитування, а теж розвиток відповідної інфраструктури підтримки [8].

Міністерство економічного розвитку та торгівлі України заснувало ланцюг реформ для спрощення ведення бізнесу в Україні, а саме:

- закон про спрощення ведення бізнесу, що анулював 16 неефективних регуляторних обмежень, гармонізував систему оренди землі та створив систему «єдиного вікна» для відкриття бізнесу лише за 2 дні;
- зміни до закону про ліцензування, які відмінили ліцензування 26 типів господарської діяльності;

- урядову постанову про дерегуляцію, яка відмінила потребу у неефективних сертифікатах у сільськогосподарській сфері та моніторинг користування надрами, що відкривали значні можливості для корупції;
- закон про захист прав інвесторів, що породив стандарти законодавства до загальноєвропейських й вбезпечив відповідний захист міноритарних акціонерів [18].

За сприяння Міністерства економічного розвитку і торгівлі України для малого та середнього бізнесу в Україні реалізовувалися:

- Програми ЄС підтримки приватного сектора в Україні – EU SURE (EU Support to Ukraine to Re-launch the Economy);
- Програма наукових досліджень та навчання Європейського співтовариства з атомної енергії Горизонт 2020 (2014-2021);
- Програма ЄС “Конкурентоспроможність підприємств малого і середнього бізнесу (COSME) (2014-2020)”;
- Програма для управлінських кадрів сфери підприємництва України (Fit for partner ship with Germany);
- Unlimit Ukraine by EBA – Програма розвитку та підтримки малого українського бізнесу.

Сприяння середньому бізнесу в Україні надають також й міжнародні організації, наприклад, Регіональна Місія Агентства США з міжнародного розвитку (USAID); CASE Україна Competiveness of Small and Medium Enterprises (COSME) – європейська програма підтримки малого та середнього бізнесу; Центр соціально-економічних досліджень; Фонд цивільних досліджень і розвитку США; Представництво Європейської комісії в Україні тощо. Окрім того, підприємці середнього бізнесу мають можливість виграти гранти на започаткування та ведення бізнесу [23, с. 177].

У перспективі для забезпечення розвитку малого та середнього бізнесу слід розробити шляхи подолання негативних чинників. На сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки такими шляхами повинні стати:

- урядова підтримка середнього бізнесу, тобто це правове, інформаційне, фінансове забезпечення, забезпечення у сфері оподаткування та кредитування;
- міжнародна допомога, тобто це фінансова, технічна, юридична допомога, допомога у підготовці кадрів;
- підтримка малого та середнього бізнесу через франчайзинг, лізинг тощо;
- самоорганізація та кооперування малого та середнього бізнесу, а саме у формі громадських об'єднань, спілок та мереж, асоціацій та кооперативів;
- ефективне управління персоналом та професійна кваліфікована підготовка кадрів.

Сучасний стан середнього бізнесу демонструє, що поширення пандемії COVID-19 й впровадження державою низки протиепідемічних заходів протягом 2020—2021 рр. вкрай дестабілізувало стан вітчизняних бізнес-суб'єктів. Важливо зазначити, що за останні кілька років кількість суб'єктів МСБ у країнах ЄС майже не змінилася, а створювала ними додана вартість нарощує помірними темпами. Загальна чисельність зайнятих в сфері європейського малого і середнього бізнесу становила 92,8 млн осіб (72 % зайнятого населення). За останні 5 років європейським МСБ було забезпечено 85 % новостворених робочих місць у ЄС (табл. 2.1).

Потрібно наголосити, що малий та середній бізнес являється підніжжям європейської економіки та в той же час різниться здібністю раптово прилаштовуватися до зовнішніх змін, трансформуючись у джерело інноваційного зростання. Ситуацією на 01.01.2020 р. у 28 країнах ЄС було зареєстровано близько 25,1 млн суб'єктів (25 млн 79 тис. за показниками на 2018 р.) 42 % МСБ здійснювали експортні операції — найбільшу частку в експорті посіли технології, обладнання та промислове виробництво. Експорт здійснювався як в інші країни ЄС, так і за його межі.

Таблиця 2.1

Тенденції розвитку малого і середнього бізнесу та його вплив на економічну кон'юнктуру окремих країн

Країна	Частка в загальній кількості підприємств, %		Частка в загальній зайнятості, %		Частка в структурі ВВП, %		Частка в експорті, %	
	Кінець 1990-х – початок 2000-х рр.	2010–2020 рр.	Кінець 1990-х – початок 2000-х рр.	2010–2020 рр.	Кінець 1990-х – початок 2000-х рр.	2010–2020 рр.	Кінець 1990-х – початок 2000-х рр.	2010–2020 рр.
США	84–87	97,5–98,3	42–45	58–60	42–45	50–52	28–30	37–40
ЄС	86–88	97–98	55–58	70–72	50–55	65–68	45–51	68–70
Німеччина	87–88	98,5–99,7	50–52	66–69	42–46	55–57	38–40	50–52
Італія	89–90	98–99,8	55–58	70–73	46–50	58–60	42–48	58–60
Франція	82–85	98–99,6	40–45	58–60	46–50	55–57	36–42	48–50
Швейцарія	84–87	96–99	45–50	57–62	45–49	54–58	40–43	49–52

Джерело: [4]

Поміж головних проблем, що обмежують потенціал сталого розвитку суб'єктів малого та середнього бізнесу, слід виділити: високе податкове навантаження і фіскальний тиск, збереження високої ставки нарахувань на заробітну плату, надмірне втручання держави з точки зору регулювання економічних відносин у секторі малого та середнього бізнесу та нерозвиненість практики передачі окремих регуляторних функцій держави саморегульованій організації у цій сфері, низьку захищеність прав власності підприємців, збереження високого рівня корупції і махінацій, необґрунтоване нарахування штрафних санкцій, неналежне реалізації законодавчих норм представниками органів влади і необґрунтоване трактування окремих положень законодавства контролюючими органами, недосконалість інформаційних систем органів виконавчої влади і почастищення випадків технічних збоїв, обмежений доступ до кредитних ресурсів, низьку купівельну спроможність населення тощо [8].

2.2 Напрями підтримки суб'єктів середнього підприємництва Торгово-промисловою палатою України

Послуги Торгово – промислової палати України:

- Організація міжнародного економічного співробітництва.
- Підтримка експорту.

Центр підтримки експорту Торгово-промислових палат – структурний підрозділ, діяльність якого спрямована на підтримку експортерів системою торгово-промислових палат в Україні та забезпечення координації роботи центрів підтримки експорту в регіональних торгово-промислових палатах.

В своїй діяльності Центр керується Конституцією України, законами України, постановами Верховної Ради України, указами Президента України, іншими підзаконними нормативними актами, наказами та розпорядженнями Президента ТПП України, рішеннями З'їзду, Ради та Президії ТПП України, Статутом ТПП України.

- Юридичні послуги.

Засвідчення форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили).

Засвідчення документів, пов'язаних із здійсненням зовнішньоекономічної діяльності (документів комерційного характеру).

Юридичні консультації.

- Виставково-конгресова діяльність.

Комплекс залів Chamber Plaza — сучасна багатофункціональна локація Торгово-промислової палати України - пропонує послуги з оренди залів та організації заходів.

- Інформаційно-аналітичні послуги.
- Сприяння інвестиціям та проектна діяльність.

Сприяння інвестиційній діяльності:

- Пошук потенційних міжнародних компаній – партнерів для реалізації спільних проектів з українськими підприємствами.
- Пошук міжнародних інвесторів, фондів для реалізації проектів українських компаній.
- Аналіз ринків товарів та послуг за певним напрямом.
- Аналіз законодавства у відповідному сегменті ринку.
- Підготовка проектних пропозицій (презентації проектів та компаній, інвестиційні пропозиції, пропозиції з продажу бізнесу, підготовка бізнес-планів).
- Допомога міжнародним компаніям щодо пошуку актуальних інвестиційних проектів від українських компаній.
- Допомога міжнародним компаніям по аналізу ринку України щодо конкретних секторів.
- Організація зустрічей міжнародних компаній з українськими підприємствами, органами державної та регіональної влади.
- Надання юридичних консультацій щодо організації бізнесу в Україні, реєстрація компаній, реєстрація іноземних інвестицій, система оподаткування.
- Повний супровід міжнародної компанії на території України (реалізація проектів під ключ).
- Організація тематичних конференцій, бізнес форумів, B2B, B2G, презентації українських та міжнародних компаній по всій території України, у кожному регіоні.

Проектна робота:

- Ведення реєстру відкритих та актуальних програм, проектів, тендерів та колів по підтримці бізнесу та підприємництва від міжнародних організацій на території України.
- Надання консультативної підтримки щодо участі українських компаній та організацій у програмах та проектах з підтримки бізнесу.

- Аналіз проектних пропозицій українських підприємств/компаній для їх участі у програмах та проектах підтримки бізнесу від міжнародних організацій.
- Комплексний супровід щодо підготовки, подачі та подальшої реалізації проектних пропозицій від українських компаній.
- Надання допомоги у пошуку потенційних партнерів (у тому числі міжнародних) для українських компаній/організацій у створенні Консорціумів для їх спільної участі у проектах та програмах.
- Надання допомоги міжнародним організаціям та компаніям щодо спільної реалізації проектів та програм на території України та за її межами (у якості субконтрактора).
- Організація тематичних заходів: семінарів, тренінгів, конференцій та форумів.
- Дирекція зі сприяння інвестиціям і проектній діяльності.

Основна робота по сприянню інвестиційній діяльності та проектної роботи в Торгово-промисловій палаті України покладена на Проектний Офіс Дирекції сприяння інвестиціям та проектній діяльності ТПП України.

Основними завданнями Проектного Офісу – організація роботи в ТПП України та системі регіональних торгово-промислових палат зі сприяння зростанню національної економіки, інвестиційної привабливості України та її регіонів, включаючи роботу направлену на розвиток належного інвестиційного клімату на національному та регіональному рівнях, збільшення обсягів залучених інвестицій в економіку країни та її регіони.

- Оцінка майна.

Відповідно до Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» N 2658-III від 12.07.2001 р., Торгово-промислова палата України, є суб'єктом оціночної діяльності.

ТПП України, як суб'єкт оціночної діяльності, успішно пройшла акредитацію в АТ «Ощадбанк». Звіти з оцінки майна, виконані оцінювачами

ТПП України для суб'єктів господарської діяльності, враховуються банком під час прийняття рішень щодо кредитування бізнесу.

1. Оцінка об'єктів у матеріальній формі (за класифікацією):

1.1. Оцінка нерухомих речей (нерухомого майна, нерухомості), у тому числі експертна грошова оцінка земельних ділянок.

1.2. Оцінка машин і обладнання.

1.3. Оцінка дорожніх транспортних засобів.

1.4. Оцінка літальних апаратів.

1.5. Оцінка судноплавних засобів.

1.6. Оцінка рухомих речей, окрім тих, що віднесені до машин, обладнання, дорожніх транспортних засобів, літальних апаратів, судноплавних засобів і тих, що становлять культурну цінність.

2. Оцінка цілісних майнових комплексів, паїв, цінних паперів, майнових прав і нематеріальних активів, у тому числі оцінка прав на об'єкти інтелектуальної власності:

2.1. Оцінка цілісних майнових комплексів, паїв, цінних паперів, майнових прав та нематеріальних активів (крім оцінки прав на об'єкти інтелектуальної власності).

2.2. Оцінка прав на об'єкти інтелектуальної власності.

- Сертифікація товарів і послуг

Видача сертифікатів походження товарів і послуг:

- оформлення та видача сертифікатів походження товару;
- оформлення та видача сертифікатів походження послуг;
- підготовка та заповнення сертифікатів EUR.1;
- консультації з визначення походження;
- підтвердження сертифікатів походження товарів, виданих в інших країнах. [31]

Станом на сьогоднішній день, суб'єкти середнього підприємництва наштовхнулися на вагомі проблеми розвитку, які зазначено на рис. 2.1.

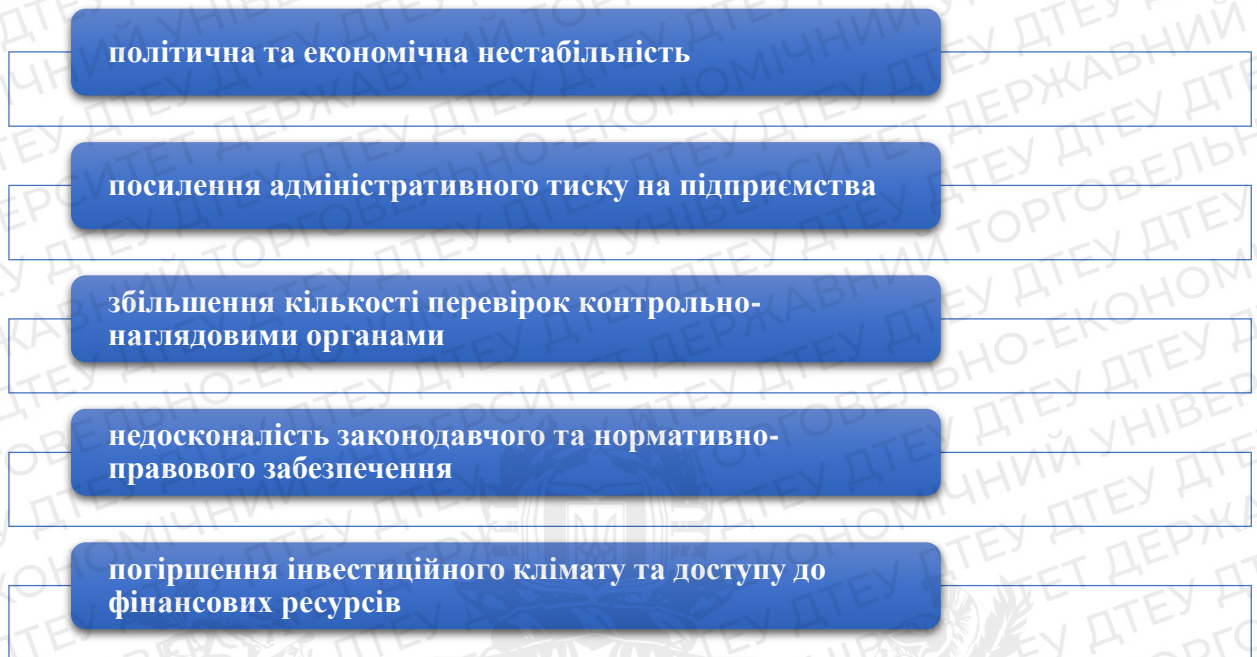

Рис. 2.1 Проблеми розвитку середнього підприємництва в Україні

Джерело: [21, с. 64]

Саме тому, тепер за умов важливості формування стійкого базису економічного зростання країни вагомим значенням набуває дослідження спектру наявних проблем й формулювання можливостей розвитку середнього підприємництва в Україні.

За швидкостями розвитку середнього бізнесу, наша країна відстає від першорядних держав світу, що вділяють істотну підтримку й стимулювання розвитку середнього підприємництва, що цим самим продукує умови для інноваційного розвитку підприємств, покращення якості та конкурентоспроможності продукції (послуг), підвищення соціальних стандартів життя населення.

Приміром, за оцінками GEDI-2016 (Глобальний індекс підприємництва і розвитку (The Global Entrepreneurship & Development Index (GEDI)), Україна посідає 63-являється місце серед 132 країн світу та 34-е місце в європейському регіоні [10].

Порівнюючи із іншими європейськими державами й з середніми показниками у світі Україна має надзвичайно невисокі показники за такими позиціями: підтримка підприємництва в суспільстві; бажання підприємців

ризикувати; рівень конкуренції; перспективи для заснування бізнесу та продукування інновацій.

Досліджуючи проблематику розвитку підприємництва в Україні, науковцями було здійснено поглиблений аналіз його стану, що в свою чергу надало спроможність сформулювати головні особливості й проблеми розвитку суб'єктів підприємництва за такими сегментами як великі, середні та малі підприємства (Додаток А).

Таким чином, до фундаментальних проблем розвитку суб'єктів середнього бізнесу, як засади економічного розвитку країни варто віднести наступні:

- обмеженість можливостей для експорту продукції (товарів, робіт, послуг);
- недостатній рівень кваліфікації сучасних менеджерів;
- невисокий рівень інноваційного розвитку;
- відсутність можливостей для сталої співпраці з дослідницькими центрами та науковими установами;
- невисокий рівень ефективності бізнесу;
- неприсутність дієвої системи державної підтримки розвитку малого та середнього бізнесу;
- обмеженість доступу до джерел фінансування, викликана низьким рівнем зацікавленості вітчизняних та іноземних інвесторів у фінансуванні українських підприємств;
- брак стимулів для зростання бізнесу;
- нестача знань та навичок ведення сучасного бізнесу;
- розповсюдження фіктивного підприємництва задля оптимізації оподаткування; відсутність дієвого механізму реалізації державної політики щодо підтримки малого підприємництва;
- недосконалість податкової системи;

- відсутність ефективного нормативно-правового забезпечення, дієвих державних проектів та програм розвитку малого та середнього бізнесу;
- недосконалість системи обліку та статистичної звітності малого підприємництва, обмеженість інформаційного та консультативного забезпечення [29, с. 56].

Наразі вагомим значення набуває створення сприятливого бізнес-середовища для розвитку суб'єктів малого та середнього підприємництва, які відіграють значну роль у формуванні та розвитку економічного потенціалу держави.

У якості підсумку проведеного дослідження визначено основні задачі державної політики у сфері розвитку малого та середнього бізнесу, впровадження яких створить базис для формування та реалізації перспективних напрямків розвитку суб'єктів малого та середнього підприємництва.

Середній бізнес з метою реалізації своїх функцій вимагає належних організаційних форм та відповідного фінансового забезпечення, саме тому актуально підібрати найкращі варіанти співпраці невеликих підприємств із іншими секторами економіки, приміром, із великими корпоративними структурами, а також – державою. З цією метою доцільно скористатися досвідом, набутим у провідних країнах світу [29, с. 56].

Подібним чином у галузі розвитку малих та середніх підприємств (МСП) серед всіх країн світу, що визначили його як невід'ємну складову національної стратегії суспільно-економічного розвитку, відбуваються різні тенденції. Національна специфіка розвитку МСП у будь-якій країні детермінована двома визначними обставинами.

Головне, стан й перспективи розвитку МСП визначаються історичним етапом досягнення країною відповідного техніко-технологічного та організаційного стану еволюційного процесу.

Другорядне, само відтворювальні процеси у галузі малої економіки не в змозі забезпечити адекватний техніко-технологічний та організаційно-

виробничий рівень вимогам та темпам розвитку великого бізнесу. Ефективність МСП знаходиться в площині контекстного розвитку великого підприємництва, яке постійно провокує економічну систему до переходів на вищі технологічні рівні, визначаючи при цьому економічно-організаційний формат розвитку малої економіки як невід'ємної складової загальнонаціональної системи підприємництва [30, с. 11].

Це пояснює безальтернативність політики презентації державою економічних інтересів малої економіки у забезпеченні реалізації програм стратегічного розвитку економіки та суспільства.

Висновок до розділу 2

Підсумовуючи варто зазначити, що малий та середній бізнес реалізує безпосередній вплив на економічну кон'юнктуру країни через множинні трансмісійні канали — як на рівні індивідуумів, що приймають відповідні рішення, пов'язані з бізнес діяльністю, так і на рівні фірми, й на макрорівні. Чим інноваційнішим є бізнес — тим вищим є його мультиплікаційний ефект. Добробут економічних агентів (підприємців) як результат їхньої самореалізації, так само як і зростаюча конкурентоспроможність фірм, результуються в показниках економічного росту країни.

Система Торгово-промислових палат в Україні забезпечує сприятливе бізнес-середовище в Україні, створює та розширює можливості розвитку бізнесу через відкриття нових ринків для вітчизняного експорту, сприяння динамічній інтернаціоналізації українського бізнесу та активну інтеграцію в світову економіку, вдосконалення інституційного середовища в процесі діалогу бізнесу та влади, а також надання послуг, затребуваних бізнесом.

Система торгово-промислових палат в Україні - найбільша регіонально розгалужена незалежна членська та експертна організація, з високим рівнем корпоративної культури, шанована в Україні та світі, об'єднує висококваліфікованих співробітників та експертів, які із задоволенням співпрацюють задля реалізації окресленої місії [30].

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Здійснивши аналіз середнього бізнесу на сучасному етапі розвитку економіки України, ми дійшли наступних висновків:

- В Україні суб'єкт господарювання визнається організаційною формою господарювання і законодавчим визначенням «суб'єкт господарювання» охоплюються насамперед суб'єкти господарювання, створені компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування.
- Середній бізнес являється головною складовою економіки держави. Середні підприємства, а також фізичні особи-підприємці (ФОПи) здійснюють соціальну функцію, а саме – формування робочих місць для населення та професійне навчання.
- Середній бізнес, індивідуальне підприємництво – це створення нових робочих місць, а також альтернатива найманій праці. Піднесення середнього бізнесу являється досить важливим з метою формування середнього класу суспільства.
- Всі суб'єкти господарювання в Україні поділяються на юридичних та фізичних осіб. Приміром, юридичними особами, що довершують комерційну діяльність являється: великі підприємства (зі штатом працівників понад 250 осіб та обсягом чистого доходу понад 50 млн. євро на рік), середні підприємства (зі штатом працівників до 250 осіб та обсягом чистого доходу до 50 млн. євро на рік), малі підприємства (зі штатом працівників до 50 осіб та обсягом чистого доходу до 10 млн. євро на рік), що містять мікропідприємства (зі штатом працівників до 10 осіб та обсягом чистого доходу до 2 млн. євро на рік).
- Доцільно зауважити, що в Україні протягом останніх шести років (від 2014 року) проводиться підтримує малий та середній бізнес Міністерство економічного розвитку і торгівлі (з 29 серпня 2019 року перейменоване на Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України). Окрім того, в 2013 році в Україні розробила Концепцію

Загальнодержавної програми сприяння середнього підприємництва на 2014–2024 роки для рішення питань розвитку бізнесу.

- Сучасний стан середнього бізнесу демонструє, що поширення пандемії COVID-19 й впровадження державою низки протиепідемічних заходів протягом 2020—2021 рр. вкрай дестабілізувало стан вітчизняних бізнес-суб'єктів

- Виникнення і поширення коронакризи дало поштовх для компаній щодо усвідомлення важливості впровадження інноваційних рішень, застосування нестандартних підходів та формування високої адаптивності до нових обставин.

- Сформульовано перелік ключових проблем, що обмежують потенціал сталого розвитку суб'єктів середнього бізнесу. Визначено, що турбулентність, викликана коронакризою, внесла суттєві зміни в звичний ритм роботи суб'єктів господарювання. Наприклад, минулий рік став потужним стимулом для компаній в аспекті усвідомлення важливості впровадження інноваційних рішень, застосування нестандартних підходів і формування високої адаптивності до нових обставин. Встановлено, що компаніями активно реалізовувалися інноваційні стартап-проекти, відбувалася якісна перебудова звичних бізнес-процесів, у т.ч. за рахунок їх цифрової модернізації, активно використовувалися інструменти бізнес-аналітики для аналізу ринку та прогнозування можливих змін з метою вчасної адаптації до них, відбувалася цифровізація бізнесу та переведення його в режим онлайн.

- Розвиток середнього бізнесу (МСБ) являється опорою забезпечення економічної стабільності країни. Оскільки, перш за все, це джерело формування ВВП держави, та, в той же час, державного бюджету. По-друге, це провідне місце зайнятості населення й формування нових робочих місць (зосереджено 80,4 % від загальної кількості зайнятих). По-третє, середній бізнес вбезпечує виробництво товарів й послуг і задоволення суспільних благ населення (59,3 % від загального обсягу виробництва продукції та 61,7 % від обсягу її реалізації).

- Всі європейські країни при визначенні малих підприємств додержуються кількісного показника зайнятості, що не зобов'язаний перевершувати 49 осіб, а при визначенні середніх підприємств, даний показник обмежений чисельністю зайнятих до 250 осіб.
- Відповідно до рекомендацій Європейської Комісії із питань підприємництва та промисловості для групи малих та середніх підприємств встановлений єдиний вартісний параметр: річний товарообіг не може перевищувати 50 млн € або загальна сума балансу не може перевищувати 43 млн. € Дана визначеність являється критичною межею для тих компаній, що можуть одержати допомогу за програмами ЄС, що націлено на малі та середні підприємства, та являється своєрідною політикою, котра опирається на специфічні конкурентні правила у галузі малого та середнього бізнесу.
- Встановленням такого високого порогового вартісного параметру Європейська Комісія переслідує прагматичну ціль – створити для суттєво більшої чисельності малих та середніх підприємств умови їх державної підтримки щодо ефективного розвитку та підвищення тим самим конкурентоздатності всієї національної та континентальної економічної системи.
- Середній бізнес з метою реалізації своїх функцій вимагає належних організаційних форм та відповідного фінансового забезпечення, саме тому актуально підібрати найкращі варіанти співпраці невеликих підприємств із іншими секторами економіки, приміром, із великими корпоративними структурами, а також – державою. З цією метою доцільно скористатися досвідом, набутим у провідних країнах світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дикань О. В. Розвиток малого бізнесу в Україні: проблеми та шляхи забезпечення / О. В. Дикань // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2020. – № 57. – С.58-66.
2. Полякова О.М. Соціальна відповідальність малого бізнесу як його конкурентна перевага / О.М. Полякова, .В. Хорошаєва // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2020. – Вип. 60. – С. 33-39.
3. Табінський В.А. Проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні / В.А. Табінський, В.М. Телятник, А.П. Сімон // Молодий вчений. – 2020. –№ 3 (43). – С. 848-851.
4. Толстова А.В. Проблеми розвитку малого бізнесу в Україні / А.В. Толстова, С. Кибальчич // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2020. – Вип. 60. – С. 55-62.
5. Фролова Н.Л. Аналіз державної політики в сфері розвитку малого та середнього бізнесу в Україні / Н.Л. Фролова // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2020. – Вип. 60. – С. 62- 71.
6. Шраменко О.В. Удосконалення державного регулювання підприємницької діяльності на основі розвитку інформатизації економічних систем / О.В. Шраменко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2020. – Вип. 59. – С. 32- 37.
7. Якушева О.В. Економічний розвиток і підтримка малого та середнього бізнесу на регіональному рівні: дис.канд. екон. наук; 08.00.05 / Якушева Оксана Вікторівна // Черкаський державний технологічний університет. – Черкаси, 2020. – 288 с.
8. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL. https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

9. Акт з питань малого бізнесу для Європи (The Small Business Act for Europe (SBA). URL: https://ec.europa.eu/growth/smes/businessfriendly-environment/small-business-act_en
10. Europe 2020. A strategy for smart sustainable and inclusive growth. URL: http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm
11. Індекс політики щодо МСП: країни Східного партнерства (2016 рік) – Оцінка реалізації Акта з питань малого бізнесу для Європи. URL: https://www.oecd.org/eurasia/competitivenessprogramme/SMEPI_Launch_Agenda_UA.pdf
12. Марушевський Г. «Зелений» бізнес для малих і середніх підприємств : посібник. Київ. 2020. 50 с.
13. Енергетична стратегія. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/file/text/58/f469391n10.pdf>
14. Господарський кодекс від 16.01.2003 №436-IV. Дата оновлення: 17.11.2019. / Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>.
15. Про альтернативні джерела енергії : Закон України від 20.02.2003 № 555-IV. Дата оновлення: 09.08.2019. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-15>.
16. Кузьміна М. Правове регулювання створення і функціонування енергетичних кооперативів в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 7 (281). С. 40–45.
17. Про схвалення Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.05.2020 № 504-р.
18. Про розвиток та державну підтримку малого та середнього підприємництва : Закон України від 22.03. 2012 № 4618-IV. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/4618-17>.

19. Дикань В.Л., Шраменко О.В. Стратегічні орієнтири державного регулювання суб'єктів малого та середнього бізнесу. Стратегічні аспекти управління конкурентоспроможністю підприємств у цифровому економічному просторі: колективна монографія за ред.д.е.н., проф. Ареф'євої О.В. К.: ФОП Маслаков, 2019.С. 47—55.

20. Маркович І.Б., Струтинська І.В. Передумови та особливості зміни вимог до характеру ведення бізнесу в епоху цифровізації глобальної економіки. Причорноморські економічні студії. 2019. Вип. 41. С. 105—109.

21. Мірошник Р.О., Прокоп'єва У.О. Розвиток малого і середнього бізнесу в Україні: проблеми і перспективи. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія "Проблеми економіки та управління". 2020. Т. 4. № 1. С. 63—71.

22. Обруч Г.В., Іванюта Б.Л., Журавльов К.В. Проблеми і перспективи розвитку малого та середнього підприємництва в Україні. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2021. № 61. С. 53—62.

23. Родченко В.Б., Рекун Г.П. Механізми інституціалізації довіри, як основа інноваційного розвитку підприємницького середовища. Розвиток підприємництва в Україні: безпека здійснення господарської діяльності: зб.наук. пр. за підсумками круглого столу (14 груд. 2021 р.).Харків: Право, 2021. С. 177—180.

24. Толстова А.В. Проблеми розвитку малого бізнесу в Україні / А.В. Толстова, С. Кибальчич // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2020. – Вип.60. – С. 55-62.

25. Фролова Н.Л. Аналіз державної політики в сфері розвитку малого та середнього бізнесу в Україні / Н.Л. Фролова // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2020. – Вип. 60. – С. 62- 71.

26. Шраменко О.В. Удосконалення державного регулювання підприємницької діяльності на основі розвитку інформатизації економічних систем / О.В. Шраменко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2020. – Вип. 59. – С. 32-37.

27. Якушева О.В. Економічний розвиток і підтримка малого та середньобізнесу на регіональному рівні: дис. ... канд. екон. наук; 08.00.05 /

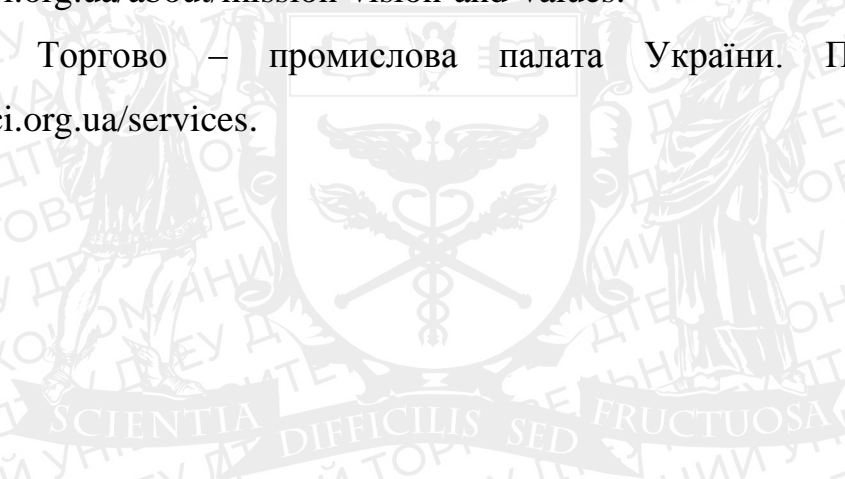
Якушева Оксана Вікторівна // Черкаський державний технологічний університет. – Черкаси, 2020. – 288 с.

28. Статистична інформація [Електронний ресурс]: офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

29. Можливості участі в Рамковій програмі ЄС «Горизонт-2020» у 2016-2020 роках: інформаційні матеріали /Л.В. Радійчук, Н.І. Шульга. – Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. – 56 с.

30. Торгово – промислова палата України. URL: <https://uccr.org.ua/about/mission-vision-and-values>.

31. Торгово – промислова палата України. Послуги. URL: <https://uccr.org.ua/services>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1

Визначальні характеристики та проблеми основних сегментів підприємництва

Сегмент	Характеристики	Проблеми
1	2	3
<i>Великі підприємства</i>	<p><i>Розповсюдженість:</i> близько 0,1 % від загальної кількості підприємств.</p> <p><i>Географія:</i> нерівномірна концентрація територією країни (переважає східний регіон).</p> <p><i>Продуктивність праці:</i> 145 % від середнього рівня по Україні.</p> <p><i>Ефективність:</i> найбільша частка збиткових підприємств (48,2 %).</p> <p><i>Зайнятість:</i> значна частка робочих місць (30 %).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - використання застарілих технологій та обладнання; - відсутність сталої співпраці з дослідницькими центрами та науковими установами; - висока енергоємність виробництва; - високий соціальний тиск на підприємства; - відсутність гнучкості щодо зміни асортименту товарів і послуг.
<i>Середні підприємства</i>	<p><i>Розповсюдженість:</i> близько 5 % від загальної кількості підприємств.</p> <p><i>Географія:</i> розташовані переважно в містах.</p> <p><i>Продуктивність праці:</i> 91 % від середнього рівня по Україні.</p> <p><i>Зайнятість:</i> найбільша частка робочих місць (43 %).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - обмеженість можливостей для експорту; - недостатній рівень кваліфікації менеджерів; - відсутність сталої співпраці з дослідницькими центрами та науковими установами; - низький рівень ефективності бізнесу; - низький рівень інноваційного розвитку.
<i>Малі підприємства</i>	<p><i>Розповсюдженість:</i> близько 13 % від загальної кількості підприємств.</p> <p><i>Продуктивність праці:</i> 70 % від середнього рівня по Україні.</p> <p><i>Зайнятість:</i> більше 15 % зайнятих на підприємствах</p>	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність системи державної підтримки; - низький рівень ефективності бізнесу; - відсутність стимулів для зростання бізнесу; - обмеженість доступу до джерел фінансування; - низький рівень інноваційного розвитку; - обмеженість можливостей для експорту.

Джерело: [12]